

Кузнецова А.Я.,

доктор економічних наук, професор,
проректор з наукової та організаційної роботи
Університету банківської справи
Національного банку України (м. Київ)

Джулай В.О.,

аспірант кафедри фінансів
Університету банківської справи
Національного банку України (м. Київ)

АНТИКРИЗОВИЙ АСПЕКТ МОНІТОРИНГУ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Проаналізовано причини виникнення кризових явищ у банківському секторі України, визначено основні напрями моніторингу стійкості банківського сектору й запропоновано шляхи подолання кризових явищ.

In the article the reasons of the crisis phenomena origin in the Ukrainian banking sector are analyzed, basic directions of banking sector stability monitoring are determined and also measures of crisis overcoming in Ukraine are offered.

Ключові слова: антикризове управління, моніторинг, стійкість банківської системи, рівень капіталізації, фінансові ризики.

Банківський сектор є фінансовою артерією економіки, віддзеркалює фінансово-економічний стан країни, першим реагує на будь-які позитивні та негативні тенденції її розвитку. Надання повноцінних послуг і висока рентабельність банківських установ мають прямо пропорційну залежність від фінансової стійкості економіки.

Проблема нестабільності фінансово-кредитної системи України має свої особливості. По-перше, кризові явища пов'язані з недосконалістю моделі економічного розвитку держави й загальними макроекономічними чинниками; по-друге, нестабільність у фінансовій сфері зумовлена проблемами внутрішньої фінансової політики щодо регулювання кредитного й валютного ринків.

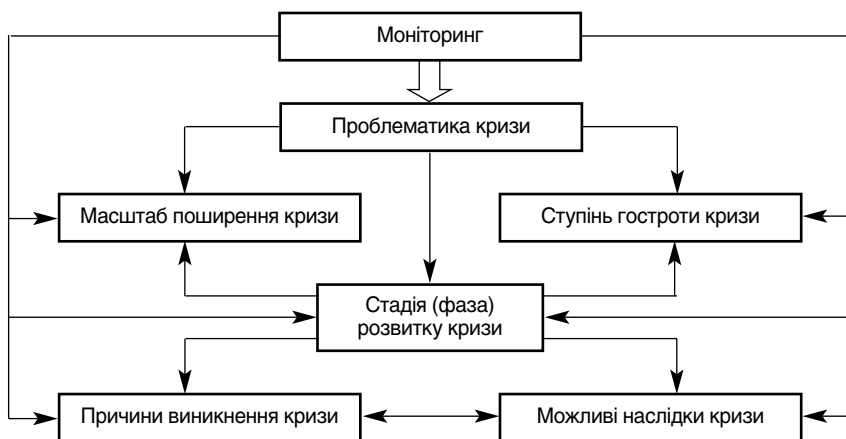
Глобалізація економіки ускладнила процес регулювання розвитку фінансово-кредитної сфери на національному рівні, з урахуванням світових господарських процесів і стану міжнародної кон'юнктури. Виник глобально функціонуючий світовий фінансово-кредитний механізм, складовими якого стали окремі національні банківські системи. З точки зору методології фінансової науки, можна стверджувати, що сьогодні глобальна фінансова архітектоніка є сукупністю національних фінансово-кредитних систем, які діють за взаємопов'язаними законами.

У зарубіжній економічній науці причини й сутність фінансової нестабільності досліджували такі економісти, як Г. Мінські, Ч. Кіндлбергер, М. Фрідмен, Р. Дорнбуш, С. Фішер, Г. Камінські, Е. Роуз та інші.

Серед сучасних вітчизняних науковців, які вивчають цю проблему, можна назвати О. Барановського, А. Гальчинського, В. Гейця, А. Гриценка, О. Дзюблюка, В. Лісницького, В. Міщенко, О. Петрика, М. Сивульського, А. Сомик, О. Терещенка, О. Тридіда, А. Чухна, О. Яременка.

З'ясування причин виникнення банківських криз потребує розробки системного підходу до побудови рівноважної стратегії моніторингу й управління банківською кризою. Отже, метою статті є дослідження й обґрунтування стратегії моніторингу стійкості банківського сектору України в умовах фінансової нестабільності.

Властивості системи антикризового управління забезпечують особливий механізм управління: гнучкістю й адаптивністю, здатністю до диверсифікації та вчасного ситуаційного реагування, а також можливістю ефективно використовувати потенціал банківського сектору й неформальні методи управління. Така система повинна базуватися на вчасному моніторингу змін у банківській сфері (рис. 1).

Джерело: власна розробка авторів.

Рис. 1. Моніторинг у системі антикризового управління у банківському секторі економіки

Моніторинг стійкості банківської сфери передбачає аналіз стану національного банківського сектору, оцінку впливу на нього глобального банківського середовища та виявлення позитивних або негативних факторів, які спричиняють зміни в банківському секторі в майбутньому¹.

Об'єктом моніторингу може бути як складна, високоорганізована динамічна система (економіка країни загалом чи окремий її сектор), так і будь-який елемент цієї системи (внутрішнє середовище, конкретні чинники).

¹ Коваленко В.В., Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: Моногр. — Суми: УАБС НБУ, 2007. — 198 с.

Досягнення поставлених цілей і завдань моніторингу стійкості банківського сектору як фінансової системи країни можливо виконати шляхом аналізу певних базових параметрів, тобто критеріїв, здатних адекватно відобразити специфіку об'єкта дослідження.

У процесі моніторингу стійкості банківського сектору вітчизняні науковці наводять такі базові параметри фінансової нестабільності, як девальвація національної валюти, зниження темпів економічного зростання, погіршення платіжного балансу, висока інфляція, погіршення умов торгівлі, спекулятивні атаки на фондовому ринку й падіння виробництва в експортних секторах. Крім того, аналізуються якісні чинники нестабільності, а саме недостатній нагляд за банківською системою, неадекватна грошово-кредитна політика, недосконалість законодавства тощо².

Незважаючи на те, що форми прояву кризових явищ можуть постійно змінюватися, центральний банк як основний регулятор повинен сформувавати дієву систему моніторингу, з допомогою якої можна було б визначати деякі загальні ознаки кризових чинників, що наближаються, зокрема:

- надлишкову ліквідність на фінансовому ринку;
- надмірний приплив короткострокового капіталу у певні сектори економіки;
- швидке розширення сфери кредитування, тобто надмірну кредитну експансію банків;
- швидке зростання цін на певні види активів (наприклад, нерухомість)³.

Хоча практично неможливо точно передбачити виникнення кризових явищ, певна прогнозна оцінка можливих ризиків дає змогу розробити альтернативні варіанти діяльності на ринку з метою попередження криз і підтримання збалансованості економіки.

З точки зору визначення причин банківських криз, можна виділити дві основні групи факторів: внутрішні (мікроекономічні) та зовнішні (макроекономічні). Дослідження внутрішніх причин, що характеризують якість управління і стійкість банків, у тому числі до зовнішніх несприятливих умов, є важливим для забезпечення фінансової стабільності кредитних організацій. Його необхідно проводити хоча б для того, щоб з'ясувати, чому в умовах жорсткої фінансової кризи одні банки банкрутують, а інші продовжують функціонувати.

Зовнішні фактори, головний із яких — глобальна фінансова нестабільність, є визначальними при пошуку шляхів мінімізації впливу кризових явищ. До них можна віднести⁴:

- зростання темпів інфляції;

² Барановський О.І. Предтечі фінансових криз // Фінанси України. — 2009. — № 3. — С. 3—15.

³ Дзюблук О. Грошово-кредитна політика в період кризових явищ на світових фінансових ринках // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 5. — С. 20—30.

⁴ Матовников М. Операции банковских систем в период денежной стабилизации / Консорциум экономических исследований и образования — Россия и СНГ. — М., 2001: [Електр. ресурс]. — <http://www.eerc.ru>.

- кредитні “буми”;
- проблеми з платіжним балансом;
- зниження темпів економічного зростання й обсягів експорту;
- виникнення “мильних бульбашок” на ринку цінних паперів і нерухомості й падіння цін на активи;
- фінансову лібералізацію;
- деструктивну конкуренцію на ринку депозитів;
- низький ступінь розвитку фінансових ринків і фінансового законодавства (для перехідних економік);
- недостатню пропозицію грошей на ринку й надмірне регулювання грошового ринку.

Деякі з цих факторів взаємопов’язані. Так, у перехідних економічних системах на початку запровадження реформ досить часто спостерігається зростання рівня інфляції, потім настає період фінансової стабілізації, що є стимулом до економічного піднесення. Процес фінансової стабілізації характеризується трьома ключовими макроекономічними чинниками: зміною темпів інфляції, зростанням кредитного портфеля і зміною курсу національної валюти⁵. В умовах розвинутих економік фаза зростання інфляції та економічної нестабільності є менш вираженою.

Слід виділити декілька фундаментальних внутрішніх факторів, що спричиняють нестабільність банківського сектору⁶:

- фінансові ризики, головним із яких залишається кредитний, що призводить до зменшення вартості активів, а в подальшому — до втрати капіталу і зниження платоспроможності банків;
- відсутність абсолютної ліквідності кредитних установ, що пов’язано з особливістю банківської діяльності. Практично завжди ліквідні активи банку є меншими від його зобов’язань, що обмежує здатність банку витримати можливу депозитну атаку клієнтів із вилучення своїх заощаджень. В умовах стабільності для підтримки ліквідності достатньо створити певні ліквідні резерви, оскільки формування великих фондів різко знижує економічну ефективність ведення бізнесу. Однак за умов фінансової кризи необхідність створення запасу ліквідності може різко зрости з метою задоволення вимог клієнтів до банку;
- дисбаланс трансформації ресурсів (розрив за строками між активами та пасивами, залученими й виданими на тривалий термін — більше року). Банк залучає кошти на короткий термін, а видає на більш тривалий. Крім того, він завжди використовує для фінансування активів залишки на рахунках клієнтів до запитання.

⁵ Франклин Грант. Корни банковских кризисов; макроекономический контекст: [Електр. ресурс]. — <http://www.franklin-grant.ru>.

⁶ Смирнов А. Причины финансовой неустойчивости кредитных организаций // Банковский менеджмент. — 2008. — № 12. — С. 2—8.

Основною внутрішньою причиною банківської кризи, як правило, є управлінські помилки. За дослідженнями Управління валютного контролю в США, було визначено основні фактори, які спричинюють банківську нестабільність⁷:

- незадовільна якість активів (98 %);
- низька якість управління і планування (90 %);
- інсайдерські операції (35 %);
- зниження економічної кон'юнктури (35 %);
- недостатній рівень внутрішнього контролю й аудиту (25 %);
- шахрайство й викривлення звітних даних (11 %);
- надмірні витрати (9 %).

Згідно з цією статистикою частка зовнішніх факторів, які зумовлюють негативну економічну кон'юнктуру, становить лише 35 %, отже, внутрішні більше впливають на цей процес.

Серед основних факторів внутрішніх дисбалансів банківського сектору України можна виділити такі:

- високий рівень залежності ресурсної бази від зовнішніх запозичень і значна частка іноземного капіталу у структурі капіталу банківської системи, яка на початок 2009 року становила 36,7 %. За умови кризових явищ це може бути істотною загрозою для фінансової стійкості вітчизняних банків;

- низький рівень капіталізації банків, що не забезпечує належним чином їх фінансову стабільність. Аналіз останніх тенденцій свідчить про поступове зниження частки власного капіталу у структурі пасивів комерційних банків із майже 17 % у 2002 році до 13 % на початок 2009-го⁸;

- низька якість банківських активів, що визначається зростанням обсягів проблемної заборгованості у структурі кредитного портфеля. Так, якщо сума прострочених і сумнівних до погашення кредитів за 2007 рік, за даними НБУ, зростає з 4,5 до 6,4 млрд грн (на 42 %), то у 2008-му вона збільшилася практично удвічі й на початок 2009 року становила понад 18 млрд грн⁹.

Основні напрями й параметри регулювання внутрішніх факторів стійкості банківської системи наведено на рис. 2.

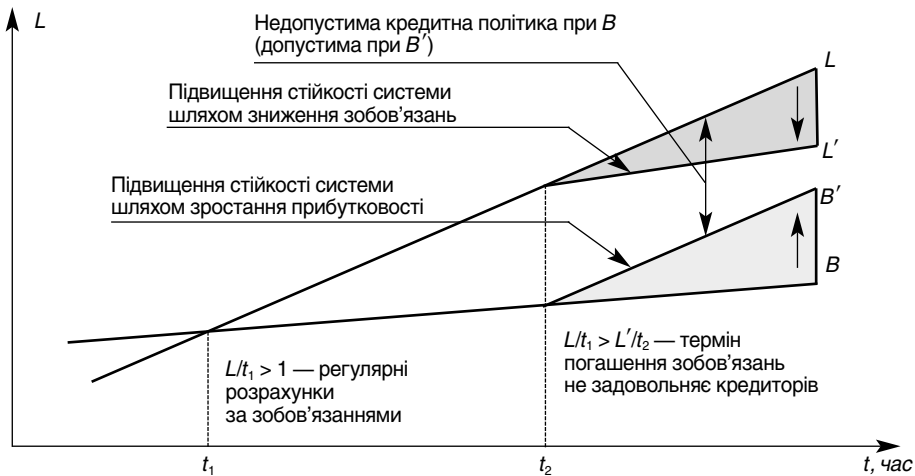
Неплатоспроможність банківської системи виникає внаслідок зниження ефективності діяльності банківських установ. Якщо обсяг зобов'язань зростає швидше, ніж активи банківської системи, то утворюється диспропорція, яка обмежує свободу діяльності банківських установ і потребує посиленого регулятивного втручання центрального банку.

При $L/t_1 < 1$ система має запас ліквідності у вигляді сформованих резервів, які гарантують забезпечення стабільності в майбутньому.

⁷ Compilation Guide on Financial Soundness Indicators / International Monetary Fund. — 2004. — July, 30. — P. 43.

⁸ Дзюблюк О. Зазнач. праця.

⁹ Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2009 року // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 2. — С. 19.

Умовні позначення: L — зобов'язання банків; B — прибутковість; L' — підвищення стійкості системи шляхом зниження зобов'язань; B' — підвищення стійкості системи шляхом зростання прибутковості.

Джерело: власна розробка авторів.

Рис. 2. Регулювання внутрішніх факторів стійкості банківської системи

При $L/t_1 = 1$ система може покривати свої зобов'язання відповідно до зазначеного рівня оборотів капіталу.

При $L/t_2 > L/t_1 > 1$ система перебуває у стійкому стані до досягнення порогового значення (L/t_2), коли терміни погашення зобов'язань уже не влаштовують контрагентів.

При $L/t_1 \leq L/t_2$ виникає стан кризи, який потребує зміни кредитної політики й реструктуризації зобов'язань у часі. Наведена модель є актуальною для вітчизняної банківської системи.

З метою забезпечення оперативного реагування на обсяги пропозиції грошей в економіку центральний банк повинен використовувати широкий набір різноманітних інструментів. Тому, з практичної точки зору, важливого значення набуває ключове розмежування між операціями на відкритому ринку й постійно діючими механізмами рефінансування, які є частиною управління ліквідністю з боку центрального банку у звичайних умовах, і стабілізаційними кредитами, що можуть надаватися у виняткових випадках системно важливим, життєздатним і платоспроможним банкам, які потребують додаткової ліквідності¹⁰.

Негативна ситуація на світових фінансових ринках посилює вплив зовнішніх факторів через комбінацію несприятливих внутрішніх. Так, провідні вітчизняні науковці вказують на різноманітність факторів, які стимулювали розвиток кризових

¹⁰ Міщенко С.В. Проблеми забезпечення ліквідності банків на основі використання механізмів рефінансування // Фінанси України. — 2009. — № 7. — С. 75—88.

явищ в економіці України. Зокрема, М.І. Сивульський серед них виділяє шість основних факторів¹¹:

1. Спекулятивний розвиток будівництва, стимульований ростом іпотечного кредитування.

2. Монокультурна експортна залежність економіки України.

3. Кредитна експансія НБУ.

4. Політика проникнення іноземних банків і лобіювання ними фінансових інтересів материнських структур.

5. Безконтрольне нарощування зовнішнього боргу, що ставить під загрозу економічну безпеку держави.

6. Нерозвиненість фондового ринку в Україні як альтернативного банківському каналу перерозподілу фінансових ресурсів.

3-поміж інших факторів це, по-перше, політика форсованого підвищення доходів населення, яка не враховує показники зростання продуктивності праці й забезпечення товарною масою. Початок цих процесів припадає на 2004 рік, коли політична кон'юнктура зумовила необгрунтоване підвищення соціальних виплат, що супроводжувалося виникненням дефіциту Пенсійного фонду й посиленням навантаження на бюджет. На жаль, подальший розвиток політичних процесів підтвердив тренд переважання соціального популізму над економічним раціоналізмом; по-друге, споживчий бум на основі необгрунтованого зростання доходів і споживчого кредитування за рахунок неконтрольованих банківських позик. Збільшення грошової маси через зростання соціальних виплат не було підкріплено адекватною пропозицією товарів. Уряд вирішив цю проблему шляхом стимулювання імпорту, що спричинило погіршення платіжного балансу. Дефіцит поточного рахунку покривався за рахунок позитивного сальдо рахунку капіталу, що виникло через надходження коштів від іноземних інвестицій (передусім купівлі банків) і запозичень на світових ринках капіталу.

Наслідком цього процесу, як зазначалося вище, стала наявність сукупного зовнішнього боргу обсягом 100,06 млрд дол. США, або 59,9 % ВВП. При цьому майже 85 % боргу становить заборгованість приватного сектору економіки. Істотним фактором ризику є те, що у структурі зовнішнього боргу значна частка припадає на короткостроковий капітал — 28,2 % станом на кінець червня 2008 року. До того ж поглиблення кризових явищ великою мірою спричинене високою залежністю української економіки від експорту, частка якого у ВВП становить понад 47 %¹².

В умовах складної макроекономічної ситуації і впливу світової фінансової кризи грошово-кредитну політику у 2008 році було спрямовано на виконання основної

¹¹ Сивульський М.І. Національні особливості фінансової кризи // Фінанси України. — 2009. — № 7. — С. 3—19.

¹² Банковские новости. — 2009. — № 4 (941). — С. 1—16.

функції Національного банку України — забезпечення стабільності національної грошової одиниці.

З початку 2008 року НБУ в контексті реалізації антиінфляційних заходів продовжував проведення процентної політики, спрямованої на підвищення вартості національної валюти, і вживав заходів щодо стимулювання позитивних зрушень у структурі активно-пасивних операцій банків. Такі заходи не були механічним обмеженням грошової пропозиції. Станом на початок жовтня 2008 року банківська система мала досить високий запас ліквідності — обсяги ліквідних ресурсів комерційних банків удвічі перевищували їх потреби, пов'язані з поточною діяльністю.

Однак уже з початку листопада, на тлі розвитку зовнішньої фінансової кризи, на вітчизняному фінансовому ринку почали виявлятися ознаки кризового напруження, яке виникло як результат негативного інформаційного фону і спровокованої недовіри вкладників, котрі почали масово вилучати свої кошти з банків. У цей період НБУ спрямував зусилля передусім на забезпечення вчасності проведення банками розрахунків, зменшення відпливу грошових ресурсів із банківської системи і збалансування ситуації на валютному ринку.

У цьому напрямі Нацбанк України розширив можливості банків із підтримання їх ліквідності шляхом застосування механізму рефінансування, пом'якшив вимоги до формування банками своїх обов'язкових резервів, обмежив проведення ними певних активних операцій в іноземній валюті, упорядкував правила проведення валютних операцій банків. Заходи, здійснювані для стабілізації ситуації, сприяли зниженню напруження на грошово-кредитному ринку, що виявилось в поступовому припиненні відпливу депозитів із банківської системи, збільшенні її ліквідності, і стабілізації ситуації на міжбанківському кредитному ринку. Динаміку основних показників грошово-кредитної політики наведено в таблиці.

З кінця листопада 2008 року НБУ розпочав другий етап стабілізаційних заходів, головною метою яких було зменшення спекулятивного попиту на іноземну валюту й закріплення позитивних тенденцій щодо стабілізації ситуації у банківській сфері. Цей етап передбачав, зокрема:

- обмеження обсягів підтримання ліквідності банків (регулювання ліквідності банківської системи здійснювалося з використанням стандартних процедур, які застосовувалися до виникнення кризових явищ у банківському секторі);

- коригування вимог до формування банками обов'язкових резервів у напрямі стимулювання активно-пасивних операцій у національній валюті;

- здійснення заходів щодо підвищення вартості національної валюти, зокрема, через підвищення процентних ставок за активно-пасивними операціями Нацбанку з метою створення додаткових стимулів для повернення фінансових ресурсів до банківської системи. Так, із 19 грудня 2008 року ставки за кредитами овернайт зросли до 22 % під забезпечення та 25 % без забезпечення; середньозважена ставка

Таблиця. Динаміка основних показників грошово-кредитної політики за 2008 рік, млн грн

Основні показники	01.01.2008	01.12.2008	01.01.2009	Динаміка			
				за грудень 2008 року		з початку 2008 року	
				млн грн	%		млн грн
Грошова база	141 901	172 797	186 661	13 864,1	108,0	44 760,0	131,5
Грошова маса							
усього	396 156	483 849	514 744	30 895,3	106,4	118 587,6	129,9
готівка	111 119	141 318	154 759	13 440,8	109,5	43 649,8	139,3
Кореспондентські рахунки	19 050	19 256	18 622	-633,3	96,7	-427,3	97,8
Депозити							
у гривні	190 287	199 686	200 256	569,6	100,3	9968,8	105,2
в іноземній валюті	89 867	139 217	157 544	18 327,1	113,2	67 677,2	175,3
<i>юридичних осіб</i>							
у гривні	90 571	89 929	92 290	2361,3	102,6	1719,5	101,9
в іноземній валюті	25 118	42 234	49 959	7725,2	118,3	24 841,1	198,9
<i>фізичних осіб</i>							
у гривні	99 716	109 757	107 965	-1791,6	98,4	8249,3	108,3
в іноземній валюті	64 749	96 983	107 585	10 601,9	110,9	42 836,1	166,2
Кредити в економіці							
у гривні	213 789	279 992	300 132	20 140,3	107,2	86 334,1	140,4
в іноземній валюті	213 065	391 578	433 787	42 209,6	110,8	220 722,1	203,6
Рівень монетизації	46,4	44,4	46,0	-	1,6	-	-0,4
Рефінансування банків				30 695,1		169 476,9	
Мобілізація ресурсів				3428,0		57 178,3	

Джерело: складено авторами за даними Національного банку України (<http://www.bank.gov.ua>).

щодо мобілізаційних операцій із листопада до грудня 2008-го зросла від 6,0 % до 16,8 % річних¹³.

У грудні 2008 року для підтримання ліквідності банківської системи НБУ надав кредитів рефінансування на загальну суму близько 30,7 млрд грн (у тому числі кредитів овернайт — 6,1 млрд грн). Усього з початку року було надано 169,5 млрд грн кредитів рефінансування, із них 91,8 млрд — кредитів овернайт. Окрім того, із метою поліпшення механізму перерозподілу між банками тимчасово вільних коштів Національний банк продовжував проведення мобілізаційних операцій, загальний обсяг яких від початку року становив 57,2 млрд грн¹⁴.

Розширюючи можливості з підтримки ліквідності банків НБУ не знижував процентної ставки за власними операціями, зберігаючи антиінфляційну спрямованість обраної політики. Середньозважена процентна ставка за операціями з підтримання ліквідності у 2008 році становила 15,3 % порівняно з 10,1 % у 2007-му. Однак сезонне підвищення попиту на готівку наприкінці року (зростання готівки поза банками у грудні 2008 року — 9,5 %, з початку року — 39,3 %) спричинило прискорене збільшення монетарної бази, яка на кінець 2008 року зросла на 31,5 % і становила 186,7 млрд грн.

Певним чином на динаміку грошової пропозиції вплинула політика уряду щодо управління бюджетними ресурсами, кошти якого в національній валюті на рахунках у НБУ протягом перших 11 місяців 2008 року після майже чотириразового зростання — до 17,0 млрд грн — у грудні зменшилися на 54,6 % — до 7,7 млрд грн¹⁵. Це виявилось вагомим чинником зростання монетарних агрегатів протягом останнього місяця року.

Істотним стабілізуючим фактором стало отримання кредиту МВФ у розмірі 16,5 млрд дол. США для допомоги економіці країни, що постраждала від фінансової кризи, та зміцнення довіри населення до банківської системи (кошти кредиту надаються щоквартальними траншами після перегляду й корекції програми співпраці). У листопаді 2008 року надійшов перший транш — 4,5 млрд дол., у травні 2009-го — 2,8 млрд дол. другого траншу кредиту. Частина другого траншу, 1,5 млрд дол., було спрямовано безпосередньо до державного бюджету для фінансування зовнішніх боргових зобов'язань уряду. Третій транш становив 3,3 млрд дол. замість передбачуваних 3,2 млрд, четвертий заплановано в обсязі 3,8 млрд дол.

Подальше фінансування залежить від виконання Україною певних вимог з ефективного використання вже отриманих коштів, зокрема:

- досягнення бездефіцитного виконання державного бюджету у 2009 році;
- дотримання межі дефіциту рахунку поточних операцій платіжного балансу близько 2 % ВВП у 2009 році;

¹³ Офіційний сайт Національного банку України. — <http://www.bank.gov.ua>.

¹⁴ Банковские новости. — 2009. — № 4 (941). — С. 1—16.

¹⁵ Там само.

- скасування коридору обмінного курсу, перехід до режиму плаваючого валютного курсу;
- зростання грошової бази на 11 % у 2009 році;
- переорієнтація на інфляційне таргетування у середньостроковому періоді;
- запровадження механізму рекапіталізації банків;
- стримування зростання соціальних виплат.

У контексті реалізації антикризових заходів монетарна політика держави має бути зосереджена на розвитку й застосуванні елементів монетарного режиму, який ґрунтується на забезпеченні цінової стабільності, зростанні грошової бази й рівня міжнародних резервів відповідно до цільових показників програми, визначених Меморандумом про економічну та фінансову політику в рамках співпраці з МВФ.

Варто зазначити, що Нацбанк України забезпечив виконання кількісного критерію ефективності по монетарній базі (190 млн грн), передбаченого Меморандумом про економічну та фінансову політику в рамках спільної з МВФ програми “Стенд-бай”. Водночас зростання грошової маси у 2008 році становило 29,9 % — до 514,7 млрд грн¹⁶.

Згідно з розрахунками, проведеними за офіційними даними НБУ, у березні 2009 року загальний обсяг депозитів у банківській системі був меншим за обсяг депозитів на кінець 2008 року на 26,23 млрд грн, або 7,7 %. При цьому депозити в національній валюті за шість місяців кризового періоду зменшилися на 57,43 млрд грн (24,8 %), тоді як депозити в іноземній валюті через курсову різницю зросли на 31,21 млрд грн (28,9 %), а в перерахунку за середньомісячним офіційним курсом НБУ їх вплив за цей період становив 4,2 млрд дол. США (18,8 %) ¹⁷.

З метою оздоровлення банківського сектору України було прийнято низку антикризових нормативно-правових актів, основними перевагами яких є: спрощення процедури і скорочення термінів погодження статутів банків і відповідних реєстраційних процедур; установа спрощеного порядку збільшення статутного капіталу за рахунок коштів акціонерів банку та інвесторів, а також реорганізації банків за рішенням вкладників; визначення процедури капіталізації банків за участю держави й заходів щодо фінансового оздоровлення банків в умовах запровадження тимчасової адміністрації. Нововведенням стало також проведення діагностики банків із метою визначення їх платоспроможності та стійкості в умовах кризи й визначення потреби у додатковому капіталі.

Отже, антикризові заходи Нацбанку України було спрямовано на:

- забезпечення стабільності національної грошової одиниці з допомогою інструментів процентної (позитивного значення реальної облікової ставки) і валютної політики (золотовалютні резерви);

¹⁶ Офіційний сайт Національного банку України. — <http://www.bank.gov.ua>.

¹⁷ Сомик А.В. Умови середовища реалізації грошово-кредитної політики в Україні // Фінанси України. — 2009. — № 6. — С. 39–52.

- зниження ажіотажного попиту на іноземну валюту з боку населення шляхом проведення валютних аукціонів для позичальників;
- зменшення спекулятивного тиску на валютний ринок з допомогою інструментів адміністративного регулювання (запровадження тимчасових адміністрацій у проблемних банках).

На сьогодні у банківській системі України ключовими проблемами залишаються повернення довіри населення, відновлення кредитування економіки, досягнення стабільності обмінного курсу та його прогнозованості.

Підвищити ефективність антикризового управління у банківському секторі можливо за рахунок реалізації заходів щодо посилення контролю за рефінансуванням банків і надання цьому процесу більшої публічності. Постійне відстеження напрямів використання банками цих коштів сприятиме кредитуванню економіки й не створюватиме штучного ажіотажу на валютному ринку. Уряди багатьох країн у своїй практиці широко використовують й інші антикризові заходи, наприклад, виділення значних бюджетних коштів для рекапіталізації банків, викуп спеціальними державними установами проблемних активів. Водночас потребують удосконалення підходи до визначення стійкості банківських установ, оскільки в період кризи традиційні методики не завжди дають бажаний результат. Ключовими орієнтирами надійності банку мають стати показники його ліквідності.

Вчасна реалізація запропонованих заходів дасть можливість сформулювати більш ефективний регулюючий механізм банківської стабільності і створити нову архітектоніку післякризової фінансової системи в Україні.